

Szcientológia

A vallás ismérvei

Frank K. Flinn, Ph.D.

a vallástudományok ideiglenes professzora
Washington Egyetem
(Saint Louis, Missouri állam, USA)

I. BEVEZETŐ

Jelenleg mint író, szerkesztő, előadó és konzultáns, szabadúszóként dolgozom a teológia és a vallás területén. Tevékenykedek még professzor-adjunktusként is a Washington Egyetem Vallási tanulmányok tanszékén is (St. Louis, Missouri).

1962-ben szereztem bölcsészettudományi fokozatot filozófiából a Quincy-i Egyetemen (Quincy, Illinois); 1966-ban

szereztem diplomát teológiai tudományokból (*magna cum laude*) a Harvard Divinity School keretein belül (Cambridge, Massachusetts), és 1981-ben tettem le a Ph.D.-t Speciális Vallási Tanulmányokból (University of St. Michael's College, Toronto School of Theology, Toronto, Ontario). További tanulmányokat folytattam még a Harvardon, Németországban a Heidelbergi Egyetem falai között és a Pennsylvaniai Egyetemen. Németországban az 1966-tól 67-ig terjedő időszakban Fulbright-ösztöndíjasként

vettem részt Az ősi Közel-Kelet vallásai és a filozófia programban. Pennsylvaniában 1968-tól 1969-ig National Defense Foreign Language ösztöndíjasként tanul-
tam sémi nyelveket.

1962 óta intenzíven tanulmányozom az ősi és a modern vallási szektariánus mozgalmakat. Doktori értekezésem jelentős része különösen a második világháború után az Egyesült Államokban és külföldön létrejött új vallásos mozgalmakra összpontosít. A tanulmány az új vallásokat hitrendszerük, életstílusuk, vallási nyelvezetük, vezetésük, motivációjuk, nyíltságuk, valamint a létezésüket lehetővé tévő anyagi feltételek alapján vizsgálja. A Washington Egyetemen rendszeresen oktattam azt a kurzust, melynek az „Észak-amerikai vallásos élmény” címet adtam, és amely az új vallásos mozgalmakról is tartalmazott egy fejezetet. A tudós vallási érdeklődése mellett sokáig tartó személyes tapasztalatom is van a vallási élet terén. 1958 és 1964 között tagja voltam Assissi Szent Ferenc kisebb rendjének, a ferenceseknek. Ebben az időszakban a szegénység, az önmegtartóztatás és az engedelmesség ünnepélyes esküje alatt éltem, így a vallásos élet számtalan tipikus diszciplínáját a saját bőrömen tapasztalhattam meg.

Jelenlegi munkahelyem előtt tanítottam a Maryville College-ban (St. Louis, Missouri, 1980–81); a St. Louis Egyetemen (St. Louis, Missouri, 1977–79), ahol a Vallási és oktatási mester programnak voltam a Hallgatói igazgatója; Torontói Egyetem (Ontario, 1976–77), ahol az Összehasonlító vallástan tanszéken voltam tutor; St. John’s College (1970–75, Santa Fe, New Mexico), ahol a Great Books programban vettem részt, mint tutor; LaSalle College (Philadelphia, Pennsylvania, 1969–73 nyarai), ahol a Vallási antropológia és a Biblia-tanulmá-

nyok kurzusának voltam az előadója; Boston College (Boston, Massachusetts, 1967–68), ahol a Biblia-tanulmányok kurzus előadója voltam; Newton College of the Sacred Heart (Newton, Massachusetts), ahol szintén a Biblia-tanulmányok kurzus előadója voltam.

Jelenleg tagja vagyok az Amerikai Vallásakadémiának, és Missouri állam egyetemi városában vagyok a Minden-szentek Egyházának gyakorló római katolikus hívője.

1968 óta számos különböző vallásos mozgalomról írtam vagy tartottam előadást, mely mozgalmak a XIX. és a XX. században keletkeztek Észak-Amerikában, illetve máshol. Előadásaimban – Vallás antropológia (LaSalle College), Összehasonlító vallástan (Torontói Egyetem), Az amerikai vallásos élmény (St. Louis Egyetem), Észak-amerikai vallásos élmény (Washington Egyetem) – olyan vallásos jelenségekkel foglalkoztam, mint például a Nagy Ébredés (Great Awakening), a shakerizmus, a mormonok, a szombatisták, a Jehova Tanúi, az Új Harmónia, az Oneida, a Brok Farm, az unifikáció, a Szcientológia, a Hare Krisna és egyebek.

Számos cikket publikáltam, és néhány új vallásokkal foglalkozó könyvnek is én voltam az általános szerkesztője. Elvem, hogy addig nem alkotok véleményt egy vallásos csoportról, amíg nem ismerem őket elég hosszú ideje, illetve amíg nem szereztem az adott csoportról első kézből információt. Az új vallások különböző vonatkozásairól már kinyilvánítottam véleményemet az amerikai kongresszus, az Ohioi Törvényhozás, a New York-i Gyülekezet, az Illionisi Törvényhozás és a Kansasi Törvényhozás előtt. Tartottam előadásokat az új vallásokról Amerika, Kanada, Japán, Kína és Európa egyetemem, főisko-

lái és konferenciáin. 1976 óta mélyedtem el a Szcientológia Egyház tanulmányozásában. Kellően áttanulmányoztam a Szcientológia irodalmát (Írásaikat) ahhoz, hogy kifejtsem jelenlegi véleményemet.

A Szcientológia gyülekezeteket a következő helyeken kerestem fel: Toronto; St. Louis; Portland, Oregon; Clearwater, Florida; Los Angeles és Párizs. Ezeken a helyeken megismerkedhettem az egyház mindennapos tevékenységével. Számos interjút készítettem a Szcientológia Egyház tagjaival. Munkám során megismerkedtem a Szcientológiáról közzétett irodalom jelentős részével, az objektív tudományos tanulmányoktól a kedvező és kedvezőtlen sajtócikkekig.

Mint összehasonlító vallástudós, azt a nézetet vallom, hogy ahhoz, hogy egy mozgalom vallás legyen, és egy csoport egyházat alkosson, három olyan jellemzőnek vagy jegynek kell manifesztálnia, mely a világ vallásaiban megfigyelhető. Alább definiálnám ezeket a jellemzőket:

- (a) Először is, egy vallásnak rendelkeznie kell egy olyan hiedelem- vagy doktrínarendszerrel, mely összekapcsolja a hívőt az élet végső értelmével (Isten, Legfelsőbb Lény, Belső Fény, Végtelen stb.).
- (b) Másodszor, a hitrendszer vallási gyakorlatokban fejeződik ki, melyek két csoportra oszthatók: 1) viselkedési normák (pozitív utasítások és negatív tiltások, tabuk), valamint 2) rítusok és ceremóniák, aktusok és egyéb vallási szertartások (szentség, beavatás, felszentelés, prédikáció, ima, temetkezés, házasságkötés, meditáció, megtisztulás, szentírással kapcsolatos tanulmányok, áldás stb.)

- (c) Harmadszor, a hiedelmek és gyakorlatok rendszere a hívőket, illetve tagokat olyan egységbe tömöríti, mely azonosítható közösséget alkot – legyen az hierarchikus vagy gyülekezeti jellegű –, s ez a tanok követői által vallott végső életcéllal összhangban birtokolja az élet spirituális útját. Nem minden vallás fektet egyforma hangsúlyt ezekre a jellemzőkre, és nem is egyenlő mértékben, de valamilyen észlelhető módon mindegyik birtokolja ezeket.

Ezen három azonosító jegy és a saját kutatásaim alapján habozás nélkül kijelenthetem, hogy a Szcientológia Egyház hiteles, komoly vallást alkot. Rendelkezik a világon ismert vallások lényeges ismérveivel: (1) jól definiált hiedelemrendszer, (2) mely vallási gyakorlatokhoz vezet (pozitív és negatív magatartási normák, vallásos rítusok és ceremóniák, aktusok és szertartások), és (3) amely a hívők tömegét azonosítható vallási közösségbe tömöríti, mely jól elkülöníthető az egyéb vallási közösségektől.

II. HIEDELEMRENDSZER

Ha a Szcientológia hiedelemrendszerét nézzük, akkor rengeteg olyan vallásos anyag létezik, amelyen egy tudósnak keresztül kell vágnia magát. Mindemellett a tudósnak tisztában kell lennie a ténnyel, hogy a Szcientológia, mint minden egyéb vallás a történelem során, organikus képződmény, és evolúción ment keresztül és megy keresztül ma is. Megemlíthetnénk L. Ron Hubbard olyan kulcsfontosságú írásait, mint például a *Dianetika: A szellemi egészség modern tudománya*; a *Szcientológia: A gondolkodás alapjai*; a Phoenix előadások, vagy a rengeteg tréning és vezetői kézikönyv, de mindez csak a

Szcientológia Írásait tartalmazó jéghegy csúcsa. Mindennek középpontjában L. Ron Hubbard írásai állnak, aki az egyetlen forrása az auditálásra és tréningre vonatkozó összes Szcientológia doktrínának. A Szcientológusokkal folytatott interjúim és az írásokkal kapcsolatos saját tanulmányaim kimutatták, hogy az Egyház tagjai egy olyan alapvető hitvallást követnek, mely alapján az emberi faj alapvető jósága mellett tesznek tanúbizonyságot, mely szerint a lélek megmenthető, és amely szerint a fizikai és lelki betegségek gyógyulása a lélekből ered. Teljesebben, a Szcientológia hitvallása leszögezi:

Egyházunk hiszi:

Minden ember a fájára, a bőrszínére vagy a vallási hovatartozására való tekintet nélkül egyenlő jogokkal lett teremtve;

Minden embernek elidegeníthetetlen joga van saját vallásos gyakorlataihoz és azok végzéséhez;

Minden embernek elidegeníthetetlen joga van saját életéhez;

Minden embernek elidegeníthetetlen joga van saját józan eszéhez;

Minden embernek elidegeníthetetlen joga van önmaga megvédéséhez;

Minden embernek elidegeníthetetlen joga van létrehozni, kiválasztani, segíteni vagy támogatni saját szervezeteit, egyházait és kormányait;

Minden embernek elidegeníthetetlen joga van szabadon gondolkodni, szabadon beszélni, szabadon leírni saját véleményét, valamint ellenezni mások véleményét, illetve írni vagy beszélni mások véleményéről;

Minden embernek elidegeníthetetlen joga van fajtájának teremtéséhez;

Az emberi lélek az ember jogaival rendelkezik;

Az elme tanulmányozása és a szellemi eredetű betegségek gyógyítása nem elidegeníthető a vallástól, illetve a nem vallásos területeken való alkalmazásuk nem engedhető meg;

És ezeket a jogokat Isten kivételével semmilyen erőnek nem áll hatalmában felfüggeszteni, illetve nyíltan vagy burkoltan érvényteleníteni.

És mi, akik az Egyházhoz tartozunk, hisszük, hogy:

Az ember alapvetően jó;

Túlélésre törekszik;

Túlélése saját magától, a társaitól és az univerzummal való testvérisége megalósításától függ.

Továbbá mi, akik az Egyházhoz tartozunk, hisszük, hogy Isten törvényei megtiltják az embernek, hogy:

Elpusztítsa saját fajtáját;

Elpusztítsa más épelméjűségét;

Elpusztítsa vagy leigázza más lelkét;

Tönkretegye vagy csökkentse társai vagy csoportja túlélését.

Továbbá mi, akik az Egyházhoz tartozunk, hisszük, hogy a szellem megmenthető, és hogy egyedül a szellem mentheti vagy gyógyíthatja meg a testet.

Ez a hitvallás a Szcientológia nyolc dinamikával kapcsolatos tanításainak

kidolgozása és kiegészítése. A „dinamika” egy kényszerítő erő, hajtóerő vagy impulzus a túlélésre az egyén, a szexualitás (ideértve a családalapítást is), a csoport, az emberiség, az összes élő dolog, a fizikai univerzum, a lélek és legvégül a Végtelen, az Isten szintjén. A Szciantológia néhány népszerű ismertetőjével ellentétben az Egyház mindig is fenntartotta a spirituális dimenzióban és különösképpen egy Legfelsőbb Lényben való hitét. A Szciantológia: A gondolkodás alapjai legkorábbi kiadásai is kimondják: „A nyolcadik dinamika készítés a Végtelenként való létezésre. Ezt a Legfelsőbb Lényként is azonosítjuk.” (Szciantológia: A gondolkodás alapjai, Kalifornia Szciantológia Egyháza, Los Angeles, 1956, 38. oldal) Az átlag hívótól elvárják, hogy a Szciantológia Egyházhoz való csatlakozása során mind a nyolc dinamikában olyan teljesen megismerje önmagát, amennyire csak lehetséges, és így kialakítson egy képet a Legfelsőbb Lényről, vagy ahogyan a Szciantológusok szívesebben nevezik, a Végtelenről.

A Szciantológusok az ember spirituális lényegét a „thetán” fogalmával ragadják meg, mely ekvivalens a lélek hagyományos fogalmával. Úgy tartják, a thetán halhatatlan, és az elmúlt életekben számos testet öltött már magára. Az elmúlt életekkel foglalkozó Szciantológia doktrínáknak számos közös vonása van a számszara, illetve a lélekvándorlás buddhista tanaival. A lélekről részletesebben a III. (a) bekezdésben ejtünk szót.

A Szciantológia hitvallása összehasonlítható Nicea klasszikus keresztény hitvallásával (Kr. u. 325), a lutheránus

A Szciantológusok az emberiség szellemi lényegét úgy definiálják, mint a thetán, amely ekvivalens a lélek banyománys képzetével.

ágostai hitvallással (Kr. u. 1530) és a presbiteriánus Westminster hitvallással (Kr. u. 1646), mivel, hasonlóan ezekhez a korai hitvallásokhoz, a hívő számára definiálja az élet végső értelmét, magartartási és vallásgyakorlati szabályokat alkot és határoz meg, melyek összhangban állnak hitvallásával, és meghatározza a hitvallást osztó hívők közösségét. A klasszikus hitvallásokhoz hasonlóan, a Szciantológia Egyház hitvallása jelentést ad az olyan transzcendentális realitásoknak, mint a lélek, a spirituális eltévelyedés, a bűn, az üdvözülés, a lélek eszközeinek segítségével történő gyógyulás, a hívő szabadsága és mindezek spirituális összefüggése.

Hitvallásukat követve a Szciantológusok elkülönítik egymástól a „reaktív”, vagy passzív (tudattalan) elmét és az „analitikus”, vagy más néven aktív elmét. A reaktív elmében rögzülnek a tanok követői által „engramoknak” nevezett dolgok, melyek a fájdalom, a sérülés és a trauma lelki lenyomatai. Úgy vélik, a reaktív elme visszamenőleg egészen a magzati állapotig, sőt, egészen az elmúlt életekig tárolja az engramokat. Az engram teológiai fogalma nagyban emlékeztet a „fonalgombolyag” buddhista tanára, mely áthúzódik a korábbi inkarnációkon, és meggátolja a megvilágosodás elérését. A Szciantológusok úgy vélik, ha valaki nem szabadul meg ezektől az engramoktól, akkor súlyosan károsodik az egyén túlélési képessége a nyolc dinamika szintjein, károsodik a boldogsága, az intelligenciája és a lelki jólléte. Ennek a hitnek vagy spirituális tudásnak az alapjánál ott áll, hogy e tanok követői motiváltak arra, hogy keresztülhaladjanak az auditálás és a tréning számtalan fokozatán,

melyek lényegében a Szcientológia központi vallási gyakorlatait alkotják. Az auditálást és a tréninget részleteiben a III. részben fogom tárgyalni. A neofitát, vagyis az auditálásban/tréningben még kezdőt „preclear”-nek nevezik, míg azt, aki már megtisztult minden engramjától, „Clear”-nek. Ez a felosztás összevethető a bűn és a kegyelem keresztény megkülönböztetésével, vagy a buddhista különbségtevésével a megvilágosultság (szanszkrit, avidja) és a megvilágosultság (bodhi) között.

A Szcientológusok nem pusztán az egyéni jóllét függvényében beszélnek a Clearré válás folyamatáról. Hitük szerint az auditálás és a tréning jótékony hatással van az egyén családjára, csoportjára, környezetére és más befolyási zónáira is. Más szóval: a jótékony hatás a „dinamikák” mind a nyolc szintjén kifejeződik. A Szcientológusok azt is vallják, hogy felelősséggel tartoznak a körülöttük levő világ jobbításáért és mások hozzásegítéséért ahhoz, hogy elérjék a Clear állapotot. Úgy vélik, ha elegendő ember ér el a Clear állapotába, akkor megvalósulhat a Szcientológia L. Ron Hubbard által megfogalmazott fő célja: „Egy elmebaj, bűnözők és háború nélküli civilizáció, ahol a rátermett emberek eredményesek lehetnek, a tisztességes lények jogai megadatnak, és ahol az ember szabadon szárnyalhat egyre magasabbra” (L. Ron Hubbard: *Szcientológia: A gondolkodás alapjai*, Kalifornia Szcientológia Egyháza, Los Angeles, 1956, 112. oldal). Ebben a törekvésében, nevezetesen, hogy megszüntesse a bizalmatlansághoz, háborúhoz és önpusztításhoz vezető állapotokat, a Szcientológia nem különbözik a többi misszionárius, evangélikus vallástól, mint amilyen például a buddhizmus, a judaizmus, a kereszténység és az iszlám.

A Szcientológia céljának, a „bolygó Clearré tételének” – egy új civilizáció megszületése elősegítésének – három aspektusa demonstrálja, hogy az Egyház hitrendszere teljesen illeszkedik a nagy történelmi vallások keretébe. Ez a három aspektus: (a) misszionárius karakter, (b) univerzalitás, és (c) a végső hitének és elkötelezettségének minősége.

(a) Először is, a Szcientológia vallásos törekvése egyfajta szent küldetésnek tekinthető, mely az egyént és a közösséget is megcélozza. Azaz, már a Biblia prófétáiról – mint például Amosz, Ézsaiás vagy Jeremiás – is elismerték, hogy nemzetek sokaságához vitték el missziójukat a béke, az igazságosság és a szeretet jegyében. Ugyanígy a Krisztus előtti második század buddhista misszionáriusai is Buddha üzenetét hordozták a Távol-Keleten, azaz Kínában, Indonéziában, Koreában és Japánban. Manapság japán buddhista misszionáriusok hirdetik igéiket Európában és Amerika országaiban. Názáreti Jézus is úgy tekintett az evangéliumra, mint olyan dologra, amely misszionarisztikus céllal bír; ezért küldte szét tanítványait a világ minden régiójába, különösen Afrikába és Kelet-Ázsiába. Abbéli célkitűzésében, hogy „Clearré” tegye a bolygót annak érdekében, hogy egy új civilizáció jöhessen létre, a Szcientológia küldetés erőfeszítései teljesen beleillenek a nagy történelmi vallások mintázatába.

(b) Másodszor, a Szcientológia egyetemes terminusokban gondolkodik a küldetéséről. Ennek eredményeként elhatározta, hogy a világ minden részén megnyitja misszióit, hogy ezáltal mindenki számára hozzáférhetővé tegye az auditálás és a tréning technológiáját. A hagyományos történelmi vallásokból vett legnyilvánvalóbb párhuzam erre

Jézusnak a tanítványokhoz idézett üzenete: „Elmenvén azért, tegyetek tanítványokká minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek a nevében.” (Máté evangéliuma 28:19) A Krisztus előtti nyolcadik században Amosz zsidó próféta lett kiszemelve arra, hogy Isten igéjét elvigye ne csak Júdeába és Izraelbe, hanem azokba a pogány kánaánita városállamokba is – Damaszkus, Gáza, Ashkelon, Tyre, Sidon és Edom –, melyek nem osztják Izrael hitét az Atyában (Amos, 1–2 fej.). Manapság a moszlimok is mecseteket építenek olyan városokban, mint például London, Los Angeles, Torontó, sőt még Szöulban is, mivel hisznek Mohamed próféta igéjének egyetemes értékében. Hasonlóan, a buddhista és a hindu védantista lelki vezetők is elhozták partjainkra szent tanításaikat és életformájukat, mivel meggyőződéssel vallják, hogy tanításaik egyetemes érvényűek. Tehát a Szcientológia ebben a tekintetben a történelmi egyházak viselkedésmintáját követi azzal, hogy auditálási és tréning technológiáját szerte a világban terjeszti, mivel szent meggyőződése, hogy ez az egész emberiség épülését szolgálja.

(c) Harmadszor, a Szcientológia ki-mondott célja, hogy elegendő embert segítsenek hozzá a „Clear” állapot eléréséhez, így téve lehetővé, hogy civilizációnk sorsa jobbra forduljon. Ez a cél is rendelkezik a végső hit és elkötelezettség sajátosságával. A nagy történelmi vallásokban is megfigyelhető a tanítás központi mivolta, mely a tanok követőit olyan motivációval tölti fel, mely segít azoknak vallásos missziójuk világméretű, sürgető és végső teljesítésében.

A buddhisták számára a központi tanítás a vágy kötelmeiből történő „felszabadulásban” (mokszában) és az ego nélküli gondolatban történő üdvözülés ajándékában (nirvánában) összpontosul.

A buddhista szentírásban, a Dhammapadában, Buddha kijelenti: „[Régi házam] oszlopai összetörve, tetőgerendája darabokban; gondolataim megtisztultak az illúziótól; vágyaim kialudtak” (154. rész). Ezen megvilágosodás végső célja motivált és motivál ma is minden buddhista szerzetest és misszionáriust.

Mint azt már korábban megjegyeztem, a Szcientológia elmúlt életekbe vetett hite közeli kapcsolatban áll a számszára buddhista eszméjével; hasonlóan, a „Clearre válás” Szcientológia fogalma rárimel a moksza buddhista hiedelmére. Mint ahogy a buddhista misszionáriusok a múltban arra törekedtek, hogy minden érző lélek számára lehetővé tegyék a vágy kötelékeitől történő elszakadást, ugyanúgy a Szcientológia is missziójának tekinti, hogy az egyének és az emberiségnek megadják a lehetőséget az engramok kiürítésére, melyek gátolják az egyetemes túlélést, a békét és a Clearre válást.

Japán zen buddhistái is arra törekednek, hogy mindenki számára lehetővé tegyék a szatori, a „rejtett megvilágosodás” elérését. Hitük olyan erős, hogy kolostorokat alapítanak Amerikában és Európában is. A Mohamed próféta szavainak igazságába vetett moszlim hit – mely a nagy sahhadával összegezhető: „Nincs más Isten, csak Allah, és Mohamed az ő prófétája” – adja meg az iszlám hit misszionáriusainak az erőt a világméretű térítésekhez. A bibliai hagyományban a misszionárius tevékenységet máig is motiváló legjelentősebb központi hiedelem az Istenbe vetett azon szilárd hit, mely szerint Isten végső kívánsága az egész emberiség üdvözülése és egyetemes megváltása. Ézsaiás bibliai próféta a nemzetek üdvözülését Istenben úgy tekintette, mint a mennyei Jeruzsálem földi megteremtését, ahol mindenki az

egy és igaz Istenhez imádkozik (Ézsaiás 66:22–23).

Az Újtestamentumban Pál apostol nem egyszerűen a keresztények, illetve az egész emberiség üdvözüléseként tekint Istennek Jézus Krisztusban előidézett megváltására, hanem mint egyetemes felszabadulásra, restaurációra, magának a kozmosznak az újrateremtésére (Római levél 8:19–23). Ebben a kontextusban a Szcientológia hite a megújult civilizációt előhívó, egész bolygót érintő „Clearing” missziójában egybeesik azzal a végső hittel, mely a világ nagy történelmi egyházainak hitét és motivációját jellemzi.

III. VALLÁSOS GYAKORLATOK

A vallásgyakorlás oldaláról nézve, a Szcientológia rendelkezik azokkal a ceremóniális vallási formákkal, melyek a világ vallásaiban megtalálhatók, nevezetesen ezek a beavatás, illetve keresztelés (melyet „névadásnak” – naming – hívják a Szcientológiában), a házasságkötés, a gyászszertartás stb. Mindazonáltal a Szcientológia igazán jellemző központi vallásgyakorlata az auditálás, mely talán a római katolikusok, a buddhisták és a hindu védantisták magasabb szintű meditációjának feleltethető meg. A Szcientológiában az auditálás kiegészítője a tréning, melyet a III. (b) részben taglalok bővebben.

(a) Az auditálás egy olyan vallási instrukciós eljárás, mely spirituális segítséggel (képzett Szcientológus lelkipásztorok) vezet keresztül a hívőket a lelki megvilágosodás fázisain. A Szcientológusok úgy vélik, hogy ez az aktív áthaladás az auditálás folyamatának szintjein segít a léleknek, más szóval a thetánnak, hogy megszabaduljon a gúzsba kötő beidegződéseitől és engramjaitól. Az auditálás szakaszait „foko-

zatoknak”, illetve „szinteknek” nevezik, és ezek vannak feltüntetve a Szcientológia „Osztályozási, fokozati és tudatossági tábláján”. A tábla metaforikus formában jeleníti meg a spirituális létezés alsóbb és magasabb szintjei közötti szakadékot. A Szcientológusok a táblának a „Híd a teljes szabadsághoz”, vagy röviden, egyszerűen a „Híd” nevet adták. A Híd részletezi a spirituális kontinuumot, kezdve a negatív „nemlétezés-től”, a „kommunikáció”, „megvilágosodás”, „képesség” középső szintjein át egészen a „Clearing”, illetve „forrás” szakaszig, végül pedig a „hatalomig mind a nyolc dinamikán”. A Szcientológia vallásos gyakorlatainak jelentős része a Szcientológia Egyház lelki tanácsadóinak számító auditorok megvilágosodását és képzését célzó auditálásra és tréningre vonatkozik. Ezek a fokozati szakaszok jelentősen hasonlítanak a középkori ferences rendi teológus, St. Bonaventura a „Lélek útja Istenhez” és a jezsuita rend alapítójaként tisztelt Loyolai Szent Ignác „Spirituális gyakorlatok” című keresztény tanulmányokban megfogalmazott vallásos és megvilágosodási szakaszokhoz, szintekhez. Az auditálás első lelki célja a káros engramoktól való megszabadulás, a „Clear” állapot elérése, majd ezt követi az OT-vá (Operatív Thetánná) válás, azaz annak az elérése, hogy az egyén „okként lépjen fel” az „élet, a gondolat, az anyag, az energia, a tér és az idő világában”. Bár a Szcientológusok nem haboznak orvosok segítségét kikérni, szilárdan ellene vannak mindenféle pszichotropikus drog alkalmazásának, melyek véleményük szerint nem segítik, hanem éppenséggel gátolják a lélek mentális és spirituális gyógyulását.

(b) A Szcientológia másik központi vallásgyakorlata a tréning, mely az Egyház szentírásainak intenzív tanulmányozását öleli fel. Bár a tréning fontos

alkotóeleme az egyéni auditorok képzése – melynek célja az, hogy képesek legyenek a hívőknek auditálást nyújtani –, az auditorképzés magában foglal egy ugyanilyen fontos egyéni, spirituális komponenst is. Mint fentebb ezt már megtárgyaltuk, ez a spirituális elem a Szcientológia és a keleti vallások vallásgyakorlatában a hangsúlyt a meditatív és instrukcionális vallásgyakorlatra helyezi, és nem a nyugati vallásokban máig élő celebratórikus vallásgyakorlásra. A Szcientológia leszögezi, hogy a hívők számára a Hídon való haladásból származó lelki jótétemények fele a tréningből ered.

IV. EGYHÁZKÖZÖSSÉG

Mint tudomásom szerint minden vallás, a Szcientológia is rendelkezik közösségi élettel és papi szervezettel, melynek funkciója a hitrendszer megőrzése és kifejezése, valamint a vallási gyakorlatok támogatása. Egyházi terminusokban fogalmazva, a Szcientológia inkább hierarchikus és nem gyülekezeti szerveződésű. A kongregacionalista, gyülekezeti szerveződési vallások a hatalmat a helyileg választott egyházi képviselők útján gyakorolják, a hitrendszer (hitvallás) és vallásos gyakorlat megfogalmazására, valamint egy egyházi testületre szavazva. Az Egyesült Államokban a legtöbb protestáns felekezet gyülekezeti jellegű. Mondhatni, alulról felfelé gyakorolják a hatalmat. Másfelől a hierarchikus szerveződésű egyházak fölülről lefelé történő kinevezéssel, delegálással gyakorolják a hatalmat. A központi vallási személy a római katolicizmusban Isten földi helytartója (a pápa), a tibeti buddhizmusban a dalai láma, vagy egy központi végrehajtó szerv, mint például a püspöki zsinat vagy a vének tanácsa. A Szcientológia Egyház felépítése az egyházi testület klasszikus hierarchikus típusát követi.

Az alábbiakban röviden összefoglalom a Szcientológia Egyház szervezeti felépítését. Az 1986-ban elhunyt L. Ron Hubbard volt és maradt a Szcientológia doktrínáinak és technológiájának egyedüli forrása, beleértve a felsőbb OT szinteket is. A Szcientológia Egyházban a legfőbb hatalmat a Nemzetközi Szcientológia Egyház (CSI – Church of Scientology International) és a Religious Technology Center (RTC) gyakorolja. A CSI az anyaegyház, és fő feladata a Szcientológia hitvallásának propagálása a világon. Az RTC legfontosabb feladata a Szcientológia technológia tisztaságának fenntartása, megőrzése és megvédése, valamint ennek a technológiának a hitvallás tanainak szellemével összeegyeztethető, megfelelő és etikus biztosítása. Az RTC hasonló funkciókat tölt be, mint a Római Katolikus Egyházban a Hit Doktrínájának Kongregációja.

A Szcientológia Missziók Nemzetközi Szervezete (SMI) a világon található missziók anyaegyházaként funkcionál. Ez a struktúra nagyon hasonlít a Bostonban található Keresztény Tudomány Első Egyházához, mely a többi Keresztény Tudomány egyház anyaegyházaként funkcionál. Minden doktrínát érintő vitában az RTC a Szcientológia Egyház legvégső és egyetlen bírósága, ugyanúgy, ahogyan a Vatikán és kongregációi a Római Katolikus Egyház legfelsőbb feljebbviteli fórumai.

Itt kell megemlítenem még a Sea Organizationt is. A Sea Org a Szcientológia Egyház azon tagjaiból áll, akik „milliárd évekre” tettek szerzetesi fogadalmat, jelezve ezzel az Egyház iránti elkötelezettségüket a jelenlegi és az ezt követő megszámlálhatatlan életük során. A Sea Org az a Szcientológia számára, mint a jezsuiták voltak a római katolikusok számára. A Sea Org

szervezetéből kerül ki szinte az összes egyházi vezető.

A Szciantológia gyakran mint „alkalmazott vallásos filozófia” jellemzi önmagát. Sokan arra használják ezt a frázist, hogy amellet érveljenek, hogy a Szciantológia nem vallás. Azonban mint azt fentebb megtárgyaltuk, az Egyház tanait érintő kutatásaim, illetve a tagokkal történt interjúim megerősítették, hogy a Szciantológia rendelkezik mindazon megkülönböztető jegyekkel, melyek közösek a világ és a történelem vallásaiban: jól körvonalazott hiedelemrendszer, tartalmas vallásgyakorlat és hierarchikus felépítés. Ráadásul a „filozófia” szó számos jelentéssel bír, és egyáltalán nem összeegyeztethetetlen a „vallás” szóval. A szó szoros értelmében a filozófia jelentése a „bölcseesség szeretete”, és minden ismert emberi vallás valamiféle „bölcseiséget” vagy a végső igazság megtalálását hirdeti. A Szciantológusokkal folytatott beszélgetéseim azt mutatják, hogy a hívők a „filozófia” szót az élet értelmére és a világegyetemre vonatkoztatva alkalmazzák, a fogalom vallásos értelmében. A Szciantológia „filozófiája” azon a hiten alapszik, mely szerint a lélek halhatatlan, és végső elrendelése van. Abban a tekintetben, hogy a Szciantológia filozófiai fogalmakat használ, és ezeket tanításaiban kiemeli, egyértelműen nem különbözik a többi általam ismert egyháztól. A vallás mindig kapcsolatban állt a filozófiával. Aquinói Szent Tamás – aki a római katolicizmus legnagyobb teológusa volt – művében, a *Summa Theologicá*ban számtalan, kölcsönzött filozófiai fogalmat, terminust és konstrukciót használ és sürgeti is ezen „filozófiai” elvek er-

kölcsi alkalmazását, és mégsem sorolja be senki a Summát a legmagasabb szintű vallási tanulmányokon kívül egyéb kategóriába. Az „alkalmazott vallási filozófia” kifejezés egyáltalán nem fosztja meg a Szciantológiát a kifejezés legteljesebb értelmében vett, hiteles vallási hit mivoltától.

Az Egyház tanításairól végzett kutatásom, valamint a tagokkal való beszélgetéseim azt mutatják, hogy a Szciantológia rendelkezik mindazon jegyekkel, amelyek világszerte minden vallásban közösek...

A nyugati vallások – különösen a judaizmus, a kereszténység és az iszlám – hagyományosan kizárólagos természetűek. Mind-egyik hit azt állítja, hogy saját vallási törvényeik, Megváltójuk, prófétáik, üdvözülésük és az élet értelmének általuk való végső megfogalmazása révén övék az egyetlen és igaz hit. Ez a kizárólagosság teljesen hiányzik az olyan keleti vallások esetében, mint például a hinduizmus, buddhizmus, konfucianizmus, sintoizmus és taoizmus. Keleten ugyan-az a személy sintoistaként

kerülhet beavatásra, sintoista és keresztény rítusok szerint házasodhat meg, és végül buddhista szokás szerint égetik el, és mindezek közben az egyének nem kell „eldöntenie”, hogy melyik a „jó” vallás. Mára még a nyugati kereszténység is veszített valamit kizárólagosságából. Ez megmutatkozik azon különböző vallási felekezet esetében is, melyek mély vallásközi dialógust folytatnak, és melyek interkommunális vallásgyakorlattal rendelkeznek. Az ilyen jellegű többfelekezatuség egyáltalán nem meglepő, és teljesen érthető a jelenkori vallásgyakorlatot első kézből tanulmányozó tudósok számára. Bár a Szciantológia szorosan emlékeztet a hindu és a buddhista hagyományokra, nem tisztán nem kizárólagos és nem is tisztán kizárólagos természetű. A Szciantológia nem követeli meg tagjaitól előző egyházi tagságuk

vagy vallási rendjük szerinti hitük feladását. Ez összhangban áll korunk többfelekezeti jellemezőivel. Ugyanakkor, a Szcientológia hívői gyakorlatilag teljesen elmerülnek a Szcientológia vallásban, és ez az egyéb hitek teljes kizárásához vezet. Akárhogy is, a más vallási hagyományokból származó egyének felé való nyitottsága nem vesz el semmit a Szcientológia sajátos vallási identitásából.

V. A SZCIENTOLÓGIA VALLÁSGYAKORLATA

Nem létezik a vallásgyakorlásnak olyan szigorú meghatározása, mely teljes tárgyilagossággal alkalmazható lenne a vallás valamennyi formájára. A II. rész végén, a vallási jegyekkel kapcsolatban megjegyeztem, hogy valamilyen módon minden vallás rendelkezik három fő jeggyel (hiedelemrendszer, vallásos gyakorlatok, vallási közösség), de nincs két olyan vallás, mely ugyanolyan mértékben vagy ugyanolyan módon osztozna ezekben az ismérvekben. Ezek a különbségek teszik egyedivé a vallásokat. A római katolicizmus, a keleti ortodoxia és az anglikanizmus nagy hangsúlyt fektet a megfelelően kidolgozott rituálékra, ideértve a miseruhát, a körmeneteket, a gyertyákat, a himnuszokat, az ikonokat, a szentelt vizet, a tömjént stb. Másfelől számos szigorú protestáns felekezetben, mint például a brethrenistáknál az ilyen díszes ceremóniákat babonaságnak vagy éppen egyenesen bálványimádatnak tekintik. A kereszténység ágaiban a vallásgyakorlat leszűkült néhány himnuszra és imára. A Religious Society of Friends (Barátok Vallási Szövetsége) – közkeletű nevén a kvékerek – körében a vallásgyakorlati gyülekezet nem tartalmaz külsődleges aktusokat, hanem a közösség csendben összegyűlik, mely idő alatt a tagok – ha akarják – röviden megoszt-

hatják társaikkal gondolataikat, inspirációjukat. Hasonlóan, a buddhista kolostorok legfőbb vallásgyakorlati tevékenysége a hosszú meditáció, melynek során a szerzetesek nem egy Legfelsőbb Istenséghez fordulnak, hanem arra törekednek, hogy énjüket kioltásuk, és megszabadítsák a létezés kötelmeitől.

Mivel lehetetlen megadni a vallásgyakorlás teljesen merev és rögzített definícióját, az összehasonlító tanulmányok céljára egy kellően rugalmas meghatározást kell fenntartanunk. A legtöbb értelmező meghatározás úgy próbálja feloldani ezt a problémát, hogy a vallásgyakorlás címszó alá több fogalmat is bevesz. Először is, a vallásgyakorlatba tartozhatnak olyan fogalmak is, mint például a „rítus” vagy a „ceremónia”. Számos vallástudós transzformatív (átalakító) jellegűnek tekinti a rítusokat. Például a kereszténység keresztelő rítusa egy olyan beavatásnak tekinthető, mely az egyént átvezeti az egyik állapotból (bűn) a másikba (kegyelem). A kezdetleges társadalmakban átmeneti rítusok vezetik át az újoncot a gyermekorból a felnőttkorba. A Szcientológia „preclear” állapotból „Clear” állapotba vezető auditálási eljárása ilyen értelemben transzformatívnek tekinthető. A ceremóniák a hitközösség számára erősítik meg annak vallásgyakorlási státuszát és felekezeti identitását. Gyakran, de nem szükségszerűen mindig, a díszes külsín elemei – a miseruhák, a szertartások, a ceremóniák – olyan dolgokkal társulnak, mint például kidolgozott tánc, zene, szenteltvíz öntözés és megtisztulás, állatok, ételek feláldozása, gesztusok (pl. áldás) stb.

Másodszor, a vallástudósok kezdik egyetemlegesen felismerni, hogy a szertartások, ceremóniák nem lehetnek a vallásgyakorlat alfája és omegája. Emiatt a legtöbb meghatározás olyan fogalma-

kat is felölel, mint például „gyakorlatok”, „aktusok”, „szentelések”. Ezek a fogalmak indokoltan kaptak helyet az általános meghatározásokban. Az egyik egyén vallásgyakorlása a másik embernek lehet, hogy babona. Ami jelentés nélkülinek tűnhet az egyik vallás hívének – mint például a keresztvetés a protestáns számára –, az egy másik embernek az áhítat aktusát jelentheti. Tehát a tudósok rákényszerültek, hogy a vallásos aktusokat az adott vallás egészének kontextusában szemléljék, azaz a vallás végső céljának és a hívők szándékainak függvényében. A tudósoknak nem kell hinnie abban, amiben a hívő hisz, de ha a tudós szándéka egy vallási jelenség megismerésére és megértésére komoly, akkor kell egy lépést tennie a hitnek abba az irányába, amit a hívő vall. Csak ebből a kiindulópontból képes a tudós meghatározni, hogy milyen aktusok, gyakorlatok és szentségek alkotják egy adott vallási közösség vallásgyakorlatát.

A vallásgyakorlat szélesebb meghatározása (aktusok, gyakorlatok, szentségek) alá olyan témaköröket vonhatunk be, mint például a szent szövegek tanulmányozása, mások tanulmányi képzése, ezen szövegek megtanulása és a vallási instrukciók változatos formái. Számos vallásban szent szertartások hatják át ezeket az aktusokat. A japán zen kolostorokban figyeltem meg, amint a zen növendék szertartásosan tartja a Lótusz Szútra példányait, és ritualizált kántálás formájában igyekszik memorizálni azt. A zsidó Talmud tanulmányozása is hasonló rituális jellemzőkkel bír.

A különböző vallásgyakorlatokban a tudós két alapvető irányultságot fedezhet fel: A vallásgyakorlatok egyik nagy csoportja főként celebratív, azaz szertartásközpontú, míg a másik csoportba főként a instrukcionális, meditációközpontú vallásgyakorlati formák tartoznak.

A nyugati fő vallási irányzatok – nevezetesen a judaizmus, a kereszténység és az iszlám – követőiben természetesen felvetődhet a kérdés, hogy vajon az auditálás és a tréning vallásgyakorlati formáknak tekinthetők-e. Ezekben a vallásokban a vallásgyakorlat főként – ha nem is kizárólagosan – közösségi ünnepeket, ünnepnapokat, a ceremóniákat, himnuszéneklést, szombati és vasárnapi imát, illetve egyéb áhítatoságokat jelent. Bár ezek a vallásgyakorlati formák teljes mértékben fellelhetők a keleti vallásokban is, de a legtöbb keleti hit alapjainál ott található a szándék, amely nagyobb hangsúlyt fektet a meditációra és az oktatásra. Mint erre már korábban felhívtuk a figyelmet, a védanta hinduizmusban és a zen buddhizmusban a vallásgyakorlat nem a szertartások köré összpontosul, hanem a meditációt és a szútrák – a szent könyvek – tanulmányozását emeli ki. A zenben ez a spirituális tanulás gyakran a koanok – rövid, velős és gyakran többértelmű mondások – meditációjával társul, melynek célja a mindennapos gondolkodás, a tudatosság burkának feltörése, melynek célja az, hogy az egyén elérje a szatori, a rejtett megvilágosodás állapotát. Bár az auditálás technikájának felfedezése és leírása kizárólag L. Ron Hubbard nevéhez fűződik, a Szcientológia Egyház és maga L. Ron Hubbard is folyamatosan elismeri, hogy vallásuknak rengeteg közös vonása van a hinduizmussal és különösen a buddhizmussal. A Szcientológia osztja a mindkét vallásban meglévő közös hitet, mi szerint az üdvözülés folyamata a tudatlanságtól a megvilágosodásig vezet, a kötöttségtől a szabadságig, a homályosságtól és káosztól a tisztaságig és a fényig. Jó néhány évvel ezelőtt publikáltam egy cikket a Szcientológia és a buddhizmus kapcsolatáról: Frank K. Flinn, „*Scientology as Technological Buddhism*” in. Joseph H. Fichter (ed) *Alternatives to American Mainline*

Churches, New York: Paragon House, 1983, 89–110. oldal. Ezekkel a keleti hagyományokkal összhangban a Szcientológia elég egyértelműen úgy tekinti a vallásgyakorlást, mint ami nem a szertartásra és a szentségre, hanem a meditációra és az oktatásra helyezi a hangsúlyt, s ez a tudatosságot, a megvilágosodást, vagy a Szcientológus terminológiát használva, a „Clearinget” emeli ki.

Fontos lábjegyzetként leszögezzük, hogy az eddigiek nem azt jelentik, hogy a nyugati vallásokban hiányoznak a vallásgyakorlás meditációs és oktatási vallásgyakorlási formái. Az ortodox zsidó hívő vallja, hogy a Tóra, vagy a Törvény elmélyült tanulmányozása a vallásgyakorlat egyik formája, ha nem a formája. Ennélfogva az ortodox zsidók ún. yeshivákat tartanak abból a célból, hogy a Tóra és a Talmud vallásgyakorlati tanulmányozásába mélyedjenek. Hasonlóan, a moszlimok kuttabok és madraszák keretén belül tanulmányozzák a Koránt. Számos római katolikus vallási rend – itt főként a ciszterciákra és a baptistákra gondolok – vallásgyakorlatának nagy részét a csendes tanulmányoknak és a szent szövegeken való meditációnak szenteli.

Ugyanakkor a meditáció, a megszentelt tanulmányok és az oktatás nem alkot annyira központi vallásgyakorlati formát Nyugaton, mint Keleten. Indiában általánosan elterjedt gyakorlat, hogy az emberek életük alkonyán eladják földi javaikat, és felkeresnek egy megszentelt helyet – például Varanasit

–, ahol alkalmanként ún. pulyákat adnak elő, vagy rituális szertartásokat celebrálnak, de legfőképpen az isteni dolgok felett meditálnak. Egy átlagos hindu számára az ilyen jellegű meditáció a vallásgyakorlás lehető legmagasabb szintje.

Ezen megfontolások mellett kétségtelenül egyértelmű, hogy a Szcientológia rendelkezik a vallásgyakorlás szertartásos, celebratív formáival, ugyanakkor megvan a saját egyedi spirituális élete is: ez az auditálás és a tréning. Összehasonlításképpen és ezzel szemben a római katolikus egyház mind a hét szentségre úgy tekint, mint vallásgyakorlási formákra. Ezért van az, hogy templomaiban elsősorban egy felszentelt klérus szolgálja ki ezeket a szentségeket. A templom falain kívüli szentségkiszolgálást csak bizonyos speciális esetekben engedélyezik, például betegágyynál. A szentségek közé a következők tartoznak: keresztelés, bér-málás, gyónás, felszentelés, úrvacsora, házasság, a beteg és haldokló felkenése. De a római katolikusok számára a „minden szentségek szentsége” az általánosan gyülekezetnek nevezett áldozás, mely Jézus Krisztus halálát és feltámadását, valamint a hívők közösségében való jelenvalóságát jeleníti meg.

A Szcientológia Egyháznak is megvan a maga „minden szentségek szentsége”, nevezetesen az auditálás és a tréning. Minden gyakorló Szcientológus fő vallási célja, hogy Clearré váljon, és elérje az OT állapotot, ahol uralhatja az „életet, a gondolatot, az anyagot, az

energiát, a teret és az időt”. Ezekhez a célokhoz az auditálás és a tréning komplex szintjei és fokozatai nyújtanak vallási eszközöket. Ami az áldozás a hívő római katolikus számára, az az auditálás és a tréning a Szcientológusnak. Ahogyan a római katolikusok úgy tekintenek a hét szentségre, mint a világ üdvözülésének fő eszközeire, ugyanúgy a Szcientológusok az auditálást és a tréninget tartják az üdvözülés eszközének, melyet ők mint az összes dinamika optimális túlélését határoznak meg.

Mint összehasonlító vallástudós, arra a kérdésre, hogy „Hová helyezik a római katolikusok a vallásgyakorlást?” azt válaszolnám, hogy „Magától értetődően oda, ahol a hét szentséget kiszolgálják a hívőknek”. Arra a kérdésre, hogy „Hová helyezik a Szcientológusok a vallásgyakorlást?” azt válaszolnám, „Magától értetődően oda, ahol a Szcientológia szentírásaiban megfogalmazott auditá-

lás és tréning szentségét kiszolgálják a hívőknek”. Hubbard Dianetikával és Szcientológiával foglalkozó művei alkotják a Szcientológia Egyház szent könyveit. Ezen művek nagy többségét a Szcientológusok által auditálási technológiának, az auditálás és a tréning vezetésének és közvetítésének nevezett dolgoknak szentelte Hubbard. Az auditálásra fektetett túlnyomó hangsúly minden vallástudóst meggyőz arról, hogy a Szcientológia Egyház vallásgyakorlatának központi és fő formája az auditálás és a tréning.

Mint összehasonlító vallástudós, habozás nélkül kimondhatom, hogy az auditálás és a tréning alkotja a Szcientológia hitrendszeréből fakadó fő vallásgyakorlati formát. Másodsor, azok a helyek, ahol a hívőknek kiszolgálják az auditálás és a tréning szentségét, a Szcientológia imaházai.

Frank K. Flinn

A szerzőről

Frank K. Flinn vallástudományi társprofesszor a Washington Egyetemen St. Louisban (Missouri állam, USA). Rendelkezik a Quincy-i Egyetem (Illinois állam, USA) filozófiai Bachelor of Arts címével; a Harvard Divinity School (Cambridge, Massachusetts állam, USA) filozófiai Bachelor of Divinity címével, magna cum laude; valamint a University of St. Michaels College, Toronto School of Theology (Toronto, Ontario

állam, Kanada) speciális vallástudományi Ph.D. címével. Haladó tanulmányokat végzett a Harvardon, a Pennsylvania Egyetemen, és a németországi Heidelbergi Egyetemen, ahol filozófiából és régi közel-keleti vallásokból Fulbright-ösztöndíjas volt.

1968 óta Flinn írásokat közölt és előadásokat tartott az új vallási mozgalmakról, amelyek a XIX–XX. században születtek, továbbá köztisztviselőként álló tagja az Amerikai Vallásakadémiának.